

כל האנשים יכולים להשתנות?

(תגובה לרוני שור)

התלבטנו לא מעט בקשר לפרסום המאמר של רוני שור, לא רק בשל רגישות הנושא והצניעות הנדרשת מאתנו, אלא גם בשל אופיין של מסקנות המאמר, שיש אנשי מקצוע יראי שמים ושומרי מצוות החולקים על נחרצותן.

שאיפתו של הכותב לסייע לכל אדם הסובל מנטייה הפוכה לשנות את נטייתו ולחיות חיים מאושרים על פי ההלכה - אינה זקוקה לסייעתא מצד מאן דהו; וכן שלילת כל לגיטימציה למעשה שהקב"ה אסר אותו לחלוטין והגדיר אותו בתורתו כ'תועבה'. אולם יחד עם זאת יש מקום להעלות מספר נקודות למחשבה אחרת.

אין ספק שמצוקתם של בעלי הנטיות ההפוכות בקרב הציבור הדתי היא קשה מאוד, ועל כתפיהם של רבנים, מחנכים ומטפלים הפוגשים אנשים כאלה מונחת אחריות כבדה ביותר. כמובן, לא יעלה על הדעת לתת לגיטימציה לחיים בחטא המפורש בתורה וזכה בה לגינוי חריף. עם זאת, לא נכון יהיה להתעלם ממצוקתם של אותם אנשים, שאינם אשמים כלל בכך שנטייה זו קיימת אצלם, ויש למצוא את הדרכים הראויות כדי לסייע להם במצוקתם. יש לעזור להם להשתנות ולהקים בית נאמן בישראל, ולכלל הפחות, לחיות חיים כמה שיותר מאושרים תוך שהם מתגברים על נטייתם. וכאשר אנו נפגשים במי שעוד לא הצליח להשתנות או שהתאמץ להשתנות ולא עלה בידו, אין אנו רשאים להתעלם מן המצוקה שבה הוא שרוי, וודאי שעלינו להיזהר מדברים שיוסיפו שמן על מדורת המצוקה; דבר היכול, במקרים קיצוניים, להגיע לכלל איבוד עצמי לדעת. וכדי לחזק את כוחות הנפש של אותו אדם, אף אם נכשל בעבירה, ולסייע לו לממש את בחירתו החופשית ולחזור בתשובה, יש להעניק לו הרבה תמיכה נפשית ועידוד; וכל זאת, כמובן, תוך עמידה חד-משמעית על החובה לחיות על פי התורה ומצוותיה במלואן. על כך מומלץ לעיין במאמרם החשוב של הרב ד"ר דוב ב' ויינשטיין והרב ד"ר יואל ב' וולולסקי, "ייעוץ רוחני ראשוני לצעיר דתי בעל דחפים הומוסקסואליים" ('אסיא' נט-ס, עמ' 108).

א. ההיבט המדעי

בשיחות שקיימתי עם מספר מטפלים יראי שמים התברר, שאף שהם מסכימים לכך שמקרים רבים מאוד ניתנים לטיפול, הם אינם מסכימים עם הקביעה שכל מקרה ניתן כיום לריפוי. אשר על כן, יש להיזהר מקביעה גורפת שכולם יכולים להשתנות, כל זמן שהדבר לא יוכח חד-משמעית; אם כי ייתכן מאוד שמה שלא ניתן לטיפול כיום יהיה ניתן לטיפול בעתיד הלא-רחוק. לדבריהם, ישנם גורמים שונים המשפיעים על הצלחת הטיפול, כמו: עוצמתה של הבעיה, מידת הכישלון המעשי בחטא, וכמובן - המוטיבציה של המטופל. אמנם לגורם האחרון ישנו משקל גדול מאוד, אולם גם זה אינו מבטיח הצלחה טיפולית בכל מצב. לטענתם, במקרה של כישלון בטיפול, יש להיזהר מלהטיל את כל האשם על המוטיבציה של המטופל. האשמה זו עלולה לגרום לו נזק נפשי חמור, ועל כן יש להיזהר מפני קביעה שכל האנשים יכולים להשתנות.

השאלה מהו 'טבעו' של האדם - היא שאלה פילוסופית, ואיננה רלוונטית מבחינה מדעית. מן ההיבט הטיפולי אין מקום להבחנה בין נטייה "טבעית" לבין נטייה נרכשת או "בלתי טבעית", אלא בין בעיה (או סיטואציה) שהכלים הטיפוליים העומדים לרשותנו מאפשרים לשנות אותה (ולפחות למתן אותה) לבין בעיה שאין בידינו כלים מספיקים לשם כך. וכאמור, כאשר מדובר בנטייה הפוכה, הכלים הידועים כיום מאפשרים שינוי מוצלח ברוב המקרים, אך עדיין לא בכלם.

לכן חשוב מאוד המאבק כנגד הוצאת הנטייה ההפוכה מן ה-D.S.M. וזאת כדי שיימשך המחקר המדעי לשם מציאת דרכי טיפול נוספות ויעילות יותר, וכדי שלא ייקבעו תקנות שיאסרו על טיפול המיועד לשינוי של אותן נטיות.

ב. ההיבט האמוני

הנחת היסוד של ר' רוני שור, שהתורה מהווה אמת מידה להכרת נפש האדם, אינה הכרחית. הדבר אמנם נכון ביחס לנושא שבו התורה נוקטת עמדה ברורה בשאלה פסיכולוגית, כמו, למשל, עיקרון הבחירה החופשית, או העיקרון ש"לא טוב היות האדם לבדו". וכמו כן נכון להצביע על זיקה הדוקה בין התורה לנפש האדם **באופן כללי**. אך כאשר מדובר ברמת ה'מיקרו' - יש לסייג זאת משני היבטים:

1. באופן כללי, טבעי לכל אדם מישראל לקיים את התורה, הן בהיותה הדרך לממש את הקשר שלו עם הקב"ה, והן בהיותה הדרך לממש את זהותו היהודית; אולם אין זה אומר שישנה התאמה בין טבעו של כל אדם **בכל** זמן לבין **כל** מצוה. בהחלט ישנם מצבים שבהם האדם נדרש לנהוג בהתאמה לטבעו **הכללי** לעבוד את הקב"ה, אולם בניגוד לטבעו **הפרטי** ביחס למעשה זה, ולהיות בבחינת "איזהו גיבור? הכובש את יצרו".

2. כל מצוות התורה מתאימות לאופיה של האומה הישראלית **בכללה**. ואכן טבעי לנו כעם לשלול את ההומוסקסואליות; אולם אין זה אומר דבר הכרחי לגבי כל אדם ואדם באופן פרטי. כאשר מדובר באדם הפרטי, ייתכן שעליו לפעול בהתאמה להזדהות הטבעית שלו עם מורשתו הלאומית (והמשפחתית), תוך שהדבר גובה ממנו מחיר לא קל בכך שלא יממש את נטייתו הפרטית. הגע בעצמך, האם האיסור שחל על ממזר לבוא בקהל ולהקים משפחה עם בחירת לבו הוא טבעי בשבילו? האם האיסור החל על עגונה להינשא לבחיר לבה הוא טבעי בשבילה? האם טבעי לאדם היפר-אקטיבי להימנע מלפטפט בזמן תפילה ממושכת ולכוון היטב בכל מילה של התפילה?

ג. שיטת הרב קוק זצ"ל

בהקשר זה, אבקש להביא את דברי מרן הרב קוק (פנקס יג, ס"י מז):

הדברים הפרטיים - איך לתקן כל אחד ענייני הפרטיים - לא נמסרו מפורש בתורה, כי יסוד התורה הוא הדרך הכללי. **ולפי הערך שהאדם היחיד יהיה לפעמים כמו יוצא מן הכלל בתכונותיו, יכבד עליו קיום התורה, ועליו לעבוד עבודת עבד לשם תיקון הכלל**, כי מניעת ההתחלקות מן הכלל בונה את הכלל; ואם הוא מצטער בזה ואינו מוצא כל כך קורת רוח בעבודתו כמו מי שהוא שווה אל הכלל - על זה נאמר "לפום צערא אגרא" - מכל מקום גם אותו הכובד יגרום לו כמה הסתכלויות טובות, ועל זה נאמר "אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עליי", מפני ש"לעשות רצונך א-להי חפצתי ותורתך בתוך מעיי", בערך הפרטיות שלי.

ולפי ערך החיסרון של העצה, איך לכוון הדרכתו הפנימית בשווה עם ייחושו אל הכלל ועבודתם, כן ישבע לפעמים יגון ואנחה. ורק על ידי שופטים אמיתיים בעלי רוח הקודש, ויועצים שרי קודש היודעים לכוון יפה להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, הם יוכלו להסיר יגון ואנחה מלב. וכן אנו מתפללים "השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה, **והסר ממנו יגון ואנחה**, ומלוך עלינו אתה ד' לבדך".

כי לפי ערך המניעה של ההכרה הפנימית של יחס עבודתו לחפץ ד' המוכר בתוך לבבו, לפי אותו הערך מתרבים לפי ציורו ההבדלים המבדילים בינו לבין קונו, ויבוא השימוש על ידי מלאכים. אבל לפי הבהירות של התאמת צורכי כל יחיד, הרוחניים והחומריים, אל עבודת הכלל, כן ייגלה היחש הישיר בין כל אחד לקונו, באין צורך לשימושים פרטיים, ו"חביבין ישראל שלא מסרן הקב"ה לשליח", ו"מי גוי גדול אשר לו א-להים קרובים אליו כד' א-להינו בכל קוראינו אליו".

התפיסה החינוכית שקנתה לה שביתה - שהתורה מבטאת את טבעו של **כל אדם** מישראל **בכל מצב** - נקלטה, לצערנו, באופן פשטני מידי; וזהו אחד הגורמים לכך שיש מבקשים להעניק **לגיטימציה** לבעלי הנטיות ההפוכות במקום לגלות **הבנה** למצוקתם ולעזור להם לחיות על פי התורה, תוך השקעה של כל מאמץ אפשרי להקל על אותה מצוקה ואף להביא אותה על פתרונה הראוי.

גם על בעייתם של בעלי הנטיות ההפוכות עמד הרב זצ"ל (שמונה קבצים ו, צט; מובא בשינויים קלים באורות הקודש ג, רצז, תחת הכותרת "תהפוכות הנטיות הטבעיות"):

ההתעוררות של המדע החדש על דבר **הנטייה הטבעית** שיש לאילו בני אדם מראשית יצירתם **למשכב זכר**¹, ובשביל כך חפצים הם לעקור את המחאה המוסרית בזה. אבל "דבר א-להינו יקום לעולם". וכבר פירש בר קפרא על זה, "**תועבה** - **תועה אתה בה**", שהיא **נטייה רעה**, שצריך אדם וכללות האדם להילחם עליה. **ומקצת הטינא שאולי תמצא אצל יחיד באופן שאי אפשר לעוקרה** - זה ראו חכמים מראש... ובה העמיקו בטבע האדם עד **לחמלה על המקולקלים בראשית יצירתם**... ו"כל הנותר בציון והנשאר בירושלים - קדוש ייאמר", **וישנא תהפוכות**, ודרך ישרים סלולה.

1. שתי מילים אלו אינן מופיעות באורות הקודש.

